

Lot Vekemans
—
Een bruidsjurk
uit Warschau

Roman

Cossee
Amsterdam

© 2012 Lot Vekemans
en Uitgeverij Cossee bv, Amsterdam
Omslagillustratie © Getty Images / Kate Kline May, Foodpix
Boekomslag Marry van Baar
Foto auteur Piet den Blanken
Typografie binnenwerk Adriaan de Jonge
Druk HooibergHaasbeek, Meppel

ISBN 978 90 5936 341 0 | NUR 301

DEEL 1

Het verhaal van Marlena

Het was juni en veel te warm voor de tijd van het jaar. We hadden de raampjes van de auto van buurman Wieslaw open gedraaid, maar nog sloeg de hitte je in het gezicht. Ik zat samen met mijn moeder en zus Irina op de achterbank, mijn ene bil schuin tegen de zijwand aangedrukt en mijn hoofd gebogen om niet bij elke hobbel tegen het dak te stoten. Naast me zat mijn moeder, onze heupen tegen elkaar aangeklemd als waren we op die plek aan elkaar vastgegroeid. Aan de andere kant van mijn moeder zat Irina, ze leunde af en toe naar voren om haar hoofd uit het raampje bij buurman Wieslaw te steken en gilte dan naar alle auto's die ons tegemoet kwamen. Moeder sloeg haar met de vlakke hand op haar blote benen, om haar tot stilte te manen. Tevergeefs. Op onze schoot lagen vijf geelwitte vlaggen. Voor mij zat buurvrouw Pola, wijdbeens en met haar handen op het dashboard. Ze schreeuwde naar buurman Wieslaw dat hij op moest passen, voor een gat in de weg, een koe langs de kant of een oude man die plotseling overstak.

Buurman Wieslaw zei niks. Hij vervloekte binnensmonds mijn vader die op het laatste nippertje besloten had om vandaag niet mee te gaan, waardoor we ineens met zijn allen in zijn piepkleine Fiat moesten. Mijn kleine geitje, noemde hij zijn auto liefkozend. Het ding was al vijftien jaar oud en in die tijd van rood naar vaalrood gekleurd, maar Wieslaw was er trots op alsof het de nieuwste Volks-

wagen was. Hij waste hem elke week en daarbij raakte hij zijn kleine geitje met meer tederheid aan dan ik hem ooit bij buurvrouw Pola heb zien doen.

We kwamen net terug van Warschau waar we de paus hadden gezien. Met de geelwitte vlaggen hadden we samen met duizenden mensen langs de kant van de weg staan zwaaien naar de pausmobiel. Overal langs de weg klonk het 'Barka' uit luidsprekers die aan lantaarnpalen waren opgehangen. Het was het lievelingslied van de paus. Irina had uit volle borst meegezongen. Ik zong niet graag. Mijn moeder en buurvrouw Pola stonden onder een paraplu die hen beschermde tegen de felle zon. Mijn moeder klaagde dat de paus veel te laat was en dat haar jurk te strak zat en dat ze amper wat kon zien. Buurman Wieslaw was op een groenstrook naast de weg op de grond gaan zitten en schilderde een peer. Wat hem betreft mocht het hele circus zo snel mogelijk weer voorbij zijn. Mijn vader en mijn broer Milosz waren thuisgebleven. Zij hadden de paus twee jaar geleden nog gezien. Moeder had toen niet meegekund vanwege een verstuikte enkel. Bij elke stap gilte ze het uit van de pijn. Het was gebeurd toen ze het trapje naar de kelder afliep om aardappelen te halen. Honderdduizend keer al was ze dat trapje afgelopen om aardappelen te halen, of wortelen, of kool. En nu stapte ze mis. Ze slaakte een kreet en lag onder aan de trap in de kelder. Milosz was thuis geweest. Hij droeg haar naar boven en wilde de dokter halen. 'Geen dokter,' zei mijn moeder. Milosz drukte zachtjes op haar enkel en moeder schreeuwde het uit. 'Geen dokter!' Ze had er vier weken niet op mogen staan. Ze liep met krukken en vloekte dat het een lieve lust was.

De paus kwam voor de zevende keer naar ons land. Er werd gezegd dat Kwaśniewski hem gevraagd had om hem te steunen in zijn strijd om Polen bij de Europese Unie te krijgen. Anderen zeiden dat hij uit eigen beweging was gekomen om Solidarność te steunen bij een comeback in de politiek. Een enkeling beweerde dat de paus nog steeds angst had dat de communisten het weer voor het zeggen zouden krijgen in Polen. Maar dat was onzin. Het communisme was voorbij en Polen was al tien jaar vrij. Mijn vader was er niet blij om. 'Wat maakt het uit dat je vrij bent,' zei hij, 'als het daardoor niks beter wordt.' Volgens mijn vader hadden alle veranderingen hem helemaal niks opgeleverd. Hij vroeg alleen: 'Wat kost een brood, wat kosten de aardappelen, wat kost een bord zuurdesemsoep in de kantine van Janusz?' Ik haatte die zuurdesemsoep. 'Een goede boerenmaaltijd,' zei mijn moeder. In Polen zijn alle boeren arm. Maar honger hadden ze nooit. 'Behalve in het jaar dat jij werd geboren. De hele oogst mislukt.' Mijn vader had toen de aardappelen en de wortelen en de kolen ingegraven. In een kuil vlak achter het huis. Hij had een klein houten deurtje gemaakt dat hij had afgedekt met gras en mos. Als je het niet wist, was het onmogelijk om die kuil te vinden.

Op de terugweg van Warschau naar huis stopten we bij een restaurant om te lunchen. Mijn moeder vond het onzin, lunchen in een restaurant. We konden net zo goed op een kleed langs de weg brood met worst en koude soep eten. Maar buurvrouw Pola moest en zou naar het restaurant waar ze volgens haar fantastische Amerikaanse burgers serveerden. 'Amerikaanse burgers! Wie gaat er nou naar een restaurant voor Amerikaanse burgers!' riep mijn

moeder uit. 'Dat is toch geen echt eten.' Buurvrouw Pola had naar haar gewezen. 'Wacht jij maar totdat je deze burgers geproefd hebt. Dan praat je wel anders.' En buurman Wieslaw knikte. Hij gaf zijn vrouw niet vaak gelijk, maar ditmaal kon hij alleen maar knikken. Als ze naar Warschau reden, dan aten ze altijd in dit restaurant. En altijd burgers.

Ik zag hem meteen zitten. Aan een smal tafeltje op de hoek van het terras. Je kon zien dat hij niet van hier was. Zijn kleren die perfect pasten, alsof ze voor hem op maat waren gemaakt, zijn haar strak naar achteren gekamd en langer dan bij ons gebruikelijk was. De mouwen van zijn hemdsblouse opgestroopt tot halverwege zijn onderarmen. En dan zijn zonnebril. Het was er een met spiegeland glas. Die had ik weleens in de bladen gezien. Bij ons droeg niemand een zonnebril. Alleen Tomek, maar Tomek was een aansteller. Een versierder ook. Zoals die zijn zonnebril opzette en dan aan kwam lopen, met zijn handen in zijn zakken. Hij schopte zijn benen naar voren, zo vanuit zijn heupen. En als hij dan vlak bij je was, dan keek hij over de rand van zijn zonnebril en zei: 'I wanna fuck you. I wanna fuck you!'

Natuurlijk wist ik wat dat betekende. Józef had het me verteld toen we samen bij het zwembad lagen en hij zijn hand op mijn broekje legde. Ik schrok daarvan. Ik wilde Józef niet. Józef was de zoon van Mietek en Mietek dronk. Iedereen dronk, maar Mietek had een kwade dronk. Als hij gedronken had, vloekte hij tegen alles en iedereen en na dat vloeken ging hij slaan. Zomaar. Omdat de soep niet heet genoeg was, omdat het huis niet schoon genoeg was of omdat er modder op zijn laarzen zat. Modder op zijn laarzen! Wie kon daar nou wat aan doen? De modder?

Maar de modder kon hij niet slaan, dus sloeg hij zijn vrouw, zijn zoon of wie er dan ook maar bij hem in de buurt was.

‘Józef is aardig,’ zei mijn moeder. ‘Józef is een goede man.’ Józef was een goede man, maar ik hoefde Józef niet. Dus toen hij zijn hand op mijn broekje legde bij het zwembad en me net had verteld wat ‘I wanna fuck you’ betekent, sloeg ik hem weg. Veel te hard. Hij schrok ervan. Het was niet mijn bedoeling om hem zo hard te slaan, of misschien toch wel, want hij heeft daarna nooit meer zijn hand op mijn broekje gelegd. We gingen nog wel zwemmen, maar niet meer met zijn tweeën. Ik vroeg altijd iemand anders mee. Ewa of Hanna of een van de andere meisjes uit het dorp.

‘Waarom komt Józef nooit meer?’ vroeg mijn moeder. ‘Józef is verloofd,’ zei mijn zus Irina, ‘met de dochter van Marek, die bij de politie zit.’ Józef was slim geweest. De dochter van een politieman. Die zou Mietek niet zomaar durven slaan en als hij dat wel deed, dan kwam hem dat duur te staan. Mijn moeder bromde: ‘De dochter van Marek, de dochter van Marek, wat is er mis met mijn dochter?’ Ik zei niks. ‘De eerstvolgende die jou wil, die neem je,’ zei mijn moeder. ‘Je bent al bijna zesentwintig.’

De eerstvolgende was hij. De eerstvolgende die naar me keek en me met zijn ogen niet meer losliet. ‘Sorry,’ zei ik, toen ik op weg naar de wc per ongeluk tegen zijn tafeltje botste. De soep schoot over de rand van zijn bord. ‘Het geeft niet,’ zei hij, ‘ik heb toch niet zo’n honger meer.’ Hij zette zijn zonnebril af en keek me aan. Ik kon geen stap meer zetten. Aan de tafel achter me werd het stil. ‘Marlena, wat doe je?’ riep mijn moeder. Ze stond op en pakte me

hardhandig bij mijn arm, waardoor ik nogmaals tegen zijn tafeltje botste. Opnieuw schoot de soep over de rand van zijn bord. Moeder sloeg haar handen tegen elkaar, alsof ze er een vlieg tussen dood wilde slaan. 'Het spijt me meneer.' Hij lachte. 'Het geeft niet mevrouw, ik was toch uitgegeten.' En hij strekte zijn hand uit en stelde zich voor. Natan. Moeder nam die hand niet aan, alsof ze aanvoelde dat deze man een geschiedenis in gang zou zetten die haar niet zou bevallen. Als een reddende engel kwam buurvrouw Pola naar ons toe, pakte de zwevende hand van Natan en schudde hem langdurig heen en weer. Ze nodigde hem uit bij ons aan tafel. 'Kom, dan bestel ik voor u een burger. Heeft u ze al geproefd? De lekkerste burgers die ik ooit gegeten heb. Kom, kom zitten. Vergeet uw soep. Als u hier bent, eet u burgers.' En ze trok Natan op een stoel. Moeder ging ook zitten.

Ik liep door naar de wc. Daar heb ik zeker tien minuten gezeten. Irina kwam me halen, omdat we moesten gaan. Bij het weggaan gaf Natan mij een hand en in die hand zat een briefje. 'Bel me alsjeblieft!' stond er en daarna een telefoonnummer.

Ik heb de hele weg naar huis geen woord meer uitgebracht. Buurvrouw Pola maakte er wel twintig keer een opmerking over. 'Wat ben je stil. Is er iets? Wat is ze stil?' 'Ach,' zei mijn moeder, 'die zegt nooit veel. Uit die moet je de woorden trekken. Soms lopen we samen naar de winkel en dan zegt ze de hele weg geen boe of bah. Nee, dan Irina, dat is een waterval. Van de eerste tot de laatste stap, alleen maar praten. Het is dat ik weet dat het allebei dochters van me zijn en dat ik thuis bevallen ben en ze dus niet in het ziekenhuis zijn verwisseld, maar anders...' Die zin maakte ze niet af.

Buurvrouw Pola lachte. ‘Verwisseld in het ziekenhuis! Hoe kom je erbij. Dat zou wat zijn. Verwisseld in het ziekenhuis.’ En ze legde een hand op het been van buurman Wieslaw en die lachte nu ook.

2.

Ik belde Natan drie dagen na onze ontmoeting, in een telefooncel bij het station. Het nummer dat hij me gegeven had, bleek van een hotel te zijn. De eigenaar nam op. Hij had een vriendelijke en zachte stem. Ik hoorde hem Natan roepen. Mijn hart klopte in mijn keel.

We spraken af op het station van Warschau. De treinreis was een kwelling. Alles duurde eindeloos. Het moment waarop de deuren sloten voor vertrek, het fluitje van de conducteur bij elke tussenstop, zelfs het landschap leek trager dan normaal langs me heen te glijden. Ik stond met mijn hoofd tegen het raam geleund in het gangpad te kijken naar het verwilderde landschap. Minutenlang telde ik elke seconde om zeker te weten dat de tijd vooruit ging, dat ik dichterbij Warschau kwam.

Natan stond zoals afgesproken bij de uitgang te wachten. Hij las een krant. Toen ik hem zag, bleef ik staan. Een fractie van een seconde overwoog ik om me om te draaien. Terug de trap af naar het perron, terug de trein in, terug naar huis, terug naar alles waar ik al jaren van weg wilde. Als ik nu op hem af stapte, zijn naam uitsprak, als hij nu op zou kijken, me aankijken, de krant bij elkaar zou vouwen, me zou begroeten op wat voor een manier dan ook, dan zou alles veranderen. Ik kon geen stap verzetten.

‘Natan?’ zei ik zachtjes.